Муқәддәс Китап

Инжил 18-қисим

«Филемон»

© Муқәддәс Китап 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Уйғурчә Муқәддәс тәрҗимиси»

Инжил 18-қисим

«Филемон»

(Расул Павлусниң Филемонға язған мәктупи)

Кириш сөз

Расул Павлусниң әзиз дости Филемонға язған бу йеқимлиқ вә қисқа шәхсий хетиниң Инжил қисимлириниң қатариға елиниш сәвәви униңда болған беваситә берилгән тәлим үчүн әмәс, бәлки униңда Худаниң муһәббитиниң әмәлий ипадилири баян қилинғанлиғи үчүндур. Хәт Әйса Мәсиһгә үмүт бағлиғанларниң һәммиси үчүн муһәббәтниң рошән вә шәрәплик үлгисидур.

Ушбу қисқа мәктупниң тәпсилатлирини шәрһиләшкә анчә көп вақит кәтмәйду. Павлусниң хуш хәвәрни җакалашлиридин Филемон исимлиқ бир бай адәм Мәсиһгә етиқат қилған. Бу иш бәлким Әфәсус шәһиридә болған. Кейин Филемон өз жути Колосси шәһиригә қайтиши билән өз өйидә бир җамаәт туғулуп, жиғилишқа башлайду (1:2). Павлус өзи Колосси шәһиригә берип бақмиған («Кол.» 2:1). Филемонниң Онесимус (мәниси, «пайдилиқ») исимлиқ бир қули болуп, у бәлким Филемонниң Әфәсусқа қилған сәпиридә униңға һәмраһ болуп, өзиму Павлусниң вәз ейтишлирини аңлиған болуши мүмкин. Расул Павлус Әфәсус шәһиридин айрилип бир-икки жилдин кейин Йерусалимда Рим һөкүмити тәрипидин «һөкүмәткә қарши чиққан» дәп әрз қилинип қолға елинди; йәнә бир мәзгилдин кейин һөкүмәт уни Рим шәһиригә ялап апарди. Рим шәһиридә у кишәнләнгән һалда иҗаригә алған өйидә нәзәрбәнт астида икки жил һаят өткүзди («Рос.» 28:30-31). Мүмкинчилиги барки, у кейинки бир мәзгилдә зинданға соланған; мәйли «өз өйидә» яки зинданда болсун, ишқилип Павлус Онесимус билән көрүшкән еди! Әнди Онесимус немә үчүн ғоҗайини Филемондин айрилип Рим шәһиридә болиду?

Шүбһисизки, бу бечарә өз кәчүрмишлириниң һәммисини Павлусқа төккән. У өзиниң һөрлүгини алған әмәс, бәлки ғоҗайинидин қачқан, бәлким шундақла ғоҗайининиң пулини яки мал-мүлкини оғрилиған болуши мүмкин (18-айәт). У пул тапимән дәп Рим шәһиригә қарап йол алған. Лекин көп чоң шәһәрләрдикидәк Рим шәһиридиму Онесимусқа охшаш надан яш жигитләрдин пайдилинидиған хелә көп каззаплар бар еди. Онесимус аваричиликкә йолуққан еди — у җинайәтчи дәп әрз қилинип, зинданға соланған. У Павлус билән зинданда көрүшкәнму, яки пәқәт Павлусниң «иҗаригә алған өйи»гә, униң алдиға берип ярдәм сориғанму?

Ишқилип Павлусниң униңға: «Яш жигит, сениң муһтаҗ болғиниң Мәсиһ Әйсаниң Өзидур; У сениң чигиш һаятиңниң чатақлирини бирдин-бир һәл қилғучи» дәп ейтқанлиғини билимиз. Онесимус Мәсиһгә етиқат қилған вә Худаниң мәғпирәт-кәчүрүми, Мәсиһдә болған йеңи һаят елип кәлгән хатирҗәмлик вә хурсәнликтә яшашқа башлиған еди. Шуниңдәк у өзигә әзиз шапаәтчи болған, түрмидә ятқан, яшанған Павлусқа қандақ ярдәм берәләрмән дәп түрлүк йолларни хошаллиқ билән издигән.

Әҗәба, у әслидә дәл шу иштин — башқиларниң хизмитидә болуштин қачқан еди!

Униң бу хизмити вә ярдими, шүбһисизки, расулға зор хурсәнлик вә тәсәлли елип кәлди. Амма бу яш жигитниң өз ғоҗайини Филемонға болған мәсъулийитидин баш тартишиниң узунға созулушиға у йол қойматти. Онесимус қаттиқ реаллиққа йүзлиниши керәк еди. У қачқан қул болғачқа Рим империйәсиниң қануниға хилаплиқ қилған болатти вә шундақла еғир җазаға тартилиши мүмкин еди. Униң үстигә униң Филемонниң нәрсилирини оғрилиған яки униңға зиян йәткүзгән мәсилиси бар еди. Худа алдида һәқиқий товва қилишниң кам болса болмайдиған бир тәрипи дәл шуки, биз әслидә увал қилған яки зиян йәткүзгәнләрдин кәчүрүм сораш вә йәткүзгән зиянларни болса мүмкин қәдәр төләп бериштин ибарәттур. Лекин Онесимусниң өзиниң һеч қандақ пули йоқ еди! Қериндишимиз Павлус Худаниң муһәббитидин урғуп чиққан мәртлик билән Филемонға ушбу хәтни йезип, Онесимусниң қолиға тапшуруп, уни Филемонниң йениға қайтуруп әвәтиду. Хәттә у Онесимусниң барлиқ қәризлирини өз үстигә елип, һәммисини қайтуридиғанлиғини язиду (18-айәт). У Филемондин Онесимусни кәчүрүм қилип, уни өйигә қайта қобул қилишини өтүниду. Шундақ қилғинида рәһимсиз дуния алдида Худаниң муһәббитигә зор үлгә көрсәткәнлик болиду вә Павлусниң «**ич-бағирлири сөйүндүрүлиду**» (20-айәт). Павлусниң Филемон тоғрилиқ барлиқ ейтқанлириға асасланғанда, биз Филемонни чоқум шундақ қилған һәмдә униңдин техиму артуқ қилған дәп җәзмләштүримиз; дәрвәқә у Павлусниң өтүнгән илтимасини аңлимиған болса, ушбу хәт һазир қолимизда болмайтти!

Биз йәнә шуни байқаймизки, ушбу хәтни Колоссидики җамаәтгә язған хети билән тәң язған, шундақла чоқум униң билән тәң йоллиған («Кол.» 4:9ни көрүң).

••••••••

Филемонға

Расул Павлус Филемонға язған мәктуп

1 [1] Мәсиһ Әйсаниң мәһбуси мәнки Павлус вә қериндишимиз Тимотийдин сөйүмлүгимиз
вә хизмәтдишимиз Филемонға, [2] вә сиңлимиз Афияға, сәпдишимиз Аркиппусқа вә
өйүңдә жиғилидиған җамаәткә салам!
[3] ХудаАтимиз вә Рәббимиз Әйса Мәсиһдин силәргә меһри-шәпқәт вә хатирҗәмлик болғай!

Филемонниң меһир-муһәббити вә етиқади

[4-5] Рәббимиз Әйсаға вә барлиқ муқәддәс бәндиләргә болған меһир-муһәббитиң вә
ишәш-етиқадиңни аңлап, мән дуалиримда һемишә сени яд етип туруватимән, сән үчүн
тәшәккүр ейтимән; [6] Бизгә несип болған, Мәсиһни улуқлайдиған барлиқ яхши илтипат-
ни толуқ тонуп йетишиң билән, сениң етиқатниң әмәллиридә мәртләрчә ортақлиши-
шиң күчәйтилсун дәп дуа қилимән. [7] Чүнки сениң меһир-муһәббитиң маңа зор хошал-
лиқ вә риғбәт елип кәлди; чүнки и қериндишим, муқәддәс бәндиләрниң ич-бағирлири
сениң арқилиқ көп сөйүндүрүлди.

Филемонниң қули Онесимус һәққидә илтимас

[8] Шуңа, гәрчә сени лайиқ ишни қилишқа буйрушқа Мәсиһдә җүръәтлик болалисам-
му, [9] лекин йәнила муһәббәтниң түрткиси билән мәнки қери Павлус һәмдә һазирму
Әйса Мәсиһниң мәһбуси болуш сүпитидә саңа илтимас қилип өтүнүшни лайиқ көрдум
— [10] кишәнләрдә туруп туққан балам, йәни Онесимус тоғрилиқ илтимасим бар. [11] У бу-
рун саңа пайдисиз болған болсиму, амма һазир саңиму, маңиму пайдилиқтур. [12] Мән
һазир уни — җанҗигиримни сениң йениңға қайтуруп әвәтимән. [13] Хуш хәвәрни дәп
кишәнләрдә турғинимда уни сениң орнуңда мениң хизмитимдә болушқа йенимда қал-

1:1 **«Мәсиһ Әйсаниң мәһбуси мәнки Павлус ...»** — Павлус бу мәктупни язғанда Римниң мәһбуси еди. Шүбһисизки, римлиқлар Павлусни «бизниң мәһбусимиз» дәп ойлайтти — лекин Павлус ишқа башқичә қарайтти. Римлиқларниң уни қолға елип түрмигә ташливәткини Худаниң ирадиси болуп, шу иш билән «ят әллик» ишәнгүчиләрниң көп пайда көридиғанлиғиға Павлусниң көзи йәткән; шуниң билән Павлус өзини: «римлиқларниң мәһбуси» демәй, бәлки «Мәсиһниң мәһбуси» дәйду.

1:1 Әф. 3:1; 4:1.

1:2 **«сәпдишимиз Аркиппус»** — «сәпдишимиз» *(яки «күрәшдишимиз»)* — роһий «уруш сепи»дә болған күрәштә, әлвәттә.

1:2 Рим. 16:5; 1Кор. 16:19; Кол. 4:15,17.

1:4-5 **«Рәббимиз Әйсаға вә барлиқ муқәддәс бәндиләргә болған меһир-муһәббитиң вә ишәш-етиқадиң»** — демәк, Филемонниң муһәббити вә ишәши Мәсиһгә вә муқәддәс бәндилиригиму қаритип бағланған еди.

1:4-5 1Тес. 1:2; 2Тес. 1:3.

1:6 **«Мәсиһни улуқлайдиған барлиқ яхши илтипатни толуқ тонуп йетишиң билән..»** — башқа чүшәнчиси «Мәсиһдә болған барлиқ яхши илтипатни толуқ тонуп йетишиң билән...». **«Бизгә несип болған, Мәсиһни улуқлайдиған барлиқ яхши илтипатни толуқ тонуп йетишиң билән, сениң етиқатниң әмәллиридә мәртләрчә ортақлишишиң күчәйтилсун дәп дуа қилимән»** — толуқ айәтниң башқа бир тәрҗимиси: «Сениң етиқатниң әмәллиридә мәртләрчә ортақлишишиң техиму җари қилиниши билән, бизгә несип болған, Мәсиһни улуқлайдиған барлиқ яхши илтипатни толуқ тонуп йетишиң үчүн дуа қилимән».

1:9 **«лекин йәнила муһәббәтниң түрткиси билән мәнки қери Павлус һәмдә һазирму Әйса Мәсиһниң мәһбуси болуш сүпитидә саңа илтимас қилип өтүнүшни лайиқ көрдум»** — «муһәббәтниң түрткиси билән.. өтүнүш...» тоғрилиқ «Коринтлиқларға *(1)*»дики «қошумчә сөз»имиздә баян қилған «һоқуқ вә муһәббәт» *(15:24)* үстидә болған музакиримизни көрүң.

1:10 1Кор. 4:15. Гал. 4:19; Кол. 4:9.

1:11 **«У бурун саңа пайдисиз болған болсиму, амма һазир саңиму, маңиму пайдилиқтур»** — «Онесимус» дегән исим грекчә «пайдилиқ» дегән мәнидә. Кириш сөзимиздә ейтқинимиздәк, Онесимус әсли Филемонниң қули еди, у униң қешидин қачқан еди.

дуруп қалғум бар еди; [14] бирақ сениң разилиғиңни алмай һеч немини қилғум йоқ; шун-
дақ қилғанда сениң маңа қилған яхшилиғиң мәҗбурий әмәс, бәлки разимәнлик билән
болиду. [15] Чүнки сениң Онесимустин вақитлиқ мәһрум болғининиңниң сәвәви, бәлким
дәл сениң униңға әбәдил-әбәткичә несивә болушуң үчүн еди.

[16] Мениң шундақ дегиним, униңға қул қатарида әмәс, бәлки қулдин көп үстүн — маңа
нәқәдәр сөйүмлүк, шундақла саңа техиму шундақ болидиған (инсаний мунасивәтләр
билән һәм Рәбдә болған мунасивәт билән), сөйүмлүк қериндаш қатарида егә болисән;
[17] шуниң үчүн, әгәр сән мени һәмдаш қатарида көрсәң, уни мени қобул қилғандәк қобул
қилғин. [18] Әгәр бурун у саңа бирәр йолсизлиқ қилған болса яки саңа қәриздар болған
болса, буни мениң һесавимға язғин. [19] Мана мәнки Павлус бу сөзләрни өз қолум билән
йезиватимән: қәрзи болса өзәм қайтуримән; лекин мән саңа өзәңниң җениң билән
маңа қәриздар болғиниңни тилға алмаймән. [20] Шуңа, әй қериндишим, мән Рәбдә сәндин
мәнпәәткә еришмәкчимән; ич-бағирлиримни Мәсиһдә сөйүндүргин.
[21] Ишәшим сөзүмни аңлайдиғанлиғиңға камил болуп вә сориғанлиримдин артуқ орун-
лайдиғанлиғиңни билип, саңа мошундақ яздим. [22] Булардин башқа, маңа туралғу җай
тәйярлап қойғин. Чүнки дуалириңлар арқилиқ мениң силәргә қайтуруп берилишимни
үмүт қилимән.

Ахирқи салам

[23] Әйса Мәсиһкә хизмәт қилғанлиғи үчүн зиндандишим болған Әпафрас, [24] хизмәт-
дашлирим Маркус, Аристархус, Демас вә Луқалардин саңа салам.
[25] Рәббимиз Әйса Мәсиһниң меһри-шәпқити роһуңларға яр болғай!

1:15 «Чүнки сениң Онесимустин вақитлиқ мәһрум болғининиңниң сәвәви, бәлким дәл сениң униңға әбәдил-әбәткичә несивә болушуң үчүн еди» — бу айәт үстидә «қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз.

1:15 Яр.50:20; 1Тес.4:13

1:16 «инсаний мунасивәтләр билән һәм Рәбдә болған мунасивәт билән» — грек тилида «әт тәрипидин вә Рәбдә болуш тәрипидин...». Әслидә Онесимус Филемонға қул еди, инсаний тәрәптин уларниң оттурисидики *(Рим имерийәсидики қанун бойичә)* мунасивәт ғоҗайин билән қул айрилмаслиқ мунасивити еди. Бу сөз бәлким йәнә Филемонниң қули Онесимусқа әслидә амрақ екәнлигини көрситиду.

1:18 «Әгәр бурун у саңа бирәр йолсизлиқ қилған болса яки саңа қәриздар болған болса, буни мениң һесавимға язғин» — мүмкинчилиги барки, Павлусниң: «Әгәр у... саңа қәриздар болған болса» дегини, Онесимусни хиҗаләткә қалдурмаслиқ үчүн «у сәндин бирәр пул-дуния оғрилиған болса» дегәнни силиқ ипадилиши еди.

1:19 «лекин мән саңа өзәңниң җениң билән маңа қәриздар болғиниңни тилға алмаймән» — «өз җениң билән маңа қәриздар болғиниң» дегән сөз, шүбһисизки, Павлусниң Филемонға хуш хәвәрни йәткүзүши билән Филемон етиқат арқилиқ дозақ йолидин чиққанлиғини, шундақла мәңгүлүк һаятқа еришкәнлигини көрситиду. «Мән саңа... тилға алмаймән» — бу гәпни дейиши чирайлиқ бир чақчақ болиду, әлвәттә.

1:20 «Шуңа, әй қериндишим, мән Рәбдә сәндин мәнпәәткә еришмәкчимән» — грек тилида «мәнпәәт» вә «Онесимус» *(«мәнпәәтлик, пайдилиқ»)* дегән сөз билән мунасивәтлик болғачқа, Павлус йәнә сөз оюни ойнайду. Бу айәт үстидә йәнә «кириш сөз»имизни көрүң.

1:22 «Чүнки дуалириңлар арқилиқ мениң силәргә қайтуруп берилишимни үмүт қилимән» — «дуалириңлар арқилиқ» — Филемонниң вә өйдә жиғилған җамаәтниң дуалири арқилиқ.
–«Мениң силәргә қайтуруп берилишим» — демәк, «солақтин азат болуп, йениңларға қайтип беришим». Расулниң кейинки «Филиппилиқларға» язған хетидә *(1:26-27)* униң бу ишқа болған мутләқ ишәши ипадилиниду. Шу хәттики 1:26-27-айәтләрдики изаһатлар вә хәттики «қошумчә сөз»имизни көрүң. Павлусниң жуқурики сөзидин дайим өз қийинчилиғини әмәс *(чүнки у түрмидә ятқанлиғини беваситә тилға алмайду)* бәлки башқиларниң мәнпәитини *(«мениң силәргә қайтуруп берилишим»)* көзләйдиғанлиғи көрүниду.

1:22 Фил. 1:25.

1:23 «Әйса Мәсиһкә хизмәт қилғанлиғи үчүн зиндандишим болған Әпафрас» — грек тилида «Әйса Мәсиһдә болған зиндандишим Әпафрас».
–Әпафрас тоғрилиқ йәнә «Кол.» 1:7, 4:12ни көрүң.

1:23 Кол. 1:7; 4:12.

1:24 «хизмәтдашлирим Маркус, Аристархус, Демас вә Луқалардин саңа салам» — Демас тоғрилиқ йәнә «2Тим.» 4:12ни көрүң.

1:24 Рос. 12:12,25; 15:37; Кол. 4:10; 2Тим. 4:11; 1Пет. 5:13; Рос. 19:29; 20:4; 27:2; Кол. 4:10,14; 2Тим. 4:10,11.

Қошумчә сөз

Хәттин елинған әң улуқ чүшәнчә

Бу аддий хәттин алғили болидиған әң улуқ савақлардин бири дәл шуки, Худаниң муһәббитидә яшиғанда, биз һәргиз башқиларниң ярдими яки яхшилиғини «тегишлик», «әлвәттә шундақ қилиш керәк» дәп күтүп турсақ яки шу пети қобул қилсақ болмайду. Павлусниң қәдирлик дости Филемонға болған позитсийәси буни аян қилиду. У Онесимусниң өз йенида қелип ярдәмдә болғанлиғидин Филемон чоқум хошал болатти дәп ойлап йетәтти вә шундақла уни йенида қалдуралайтти; лекин достиниң беваситә разилиғини алмай туруп у һәргиз ундақ қилмайтти.

Худаниң тәлимини қобул қиливатқан болсақ («Юһ.» 6:45, «1Тес.» 4:9) Мәсиһгә етиқат қилмиған гунакар адәмләрдин гунадин башқа һеч немини күтмәймиз; һәрдайим уларни кәчүрүм қилишқа тәйяр туримиз (етиқатчи болмиғанлар бизгә яхшлик көрсәтсә Худаға тәшәккүр ейтип уни қобул қилимиз, әлвәттә!) лекин Мәсиһгә етиқат қилған қериндишимиздин бизгә яхши муамилә қилишни, мабада уларға увал қилған болсақ уларниң бизни кәчүрүшини үмүт қилимиз. Амма уларниң шундақ қилишини һәргиз «бизниң тегишлик һоқуқимиз» дәп ойлимаслиғимиз керәк. Қериндашлиримиз бизгә муһәббәтлик муамилә қилса, биз бу ишниң уларниң өз ихтияри вә әркинлиги билән болған дәп билип һәр қетим униң үчүн миннәтдар болишимизға тоғра келиду. Әрләр өз аяллириниң муһәббитини «маңа болған тегишлик бурчи, халас» дәп қариса болмайду, аялларму әрлириниң муһиббитигә шундақ қариши керәк. Шундақ йолда һәммимиз бир-биримизгә «тегишлик», «әлвәттә, шундақ қилиш керәк» дегәнни һеч жүклимәй әң йеқинлиримизни әтиварлап, уларға һәқиқий муһәббәт көрситәйли.

1:15

«**Чүнки сениң Онесимустин вақитлиқ мәһрум болғиниңниң сәвәви, бәлким дәл сениң униңға әбәдил-әбәткичә несивә болушуң үчүн еди**».

Павлусниң бу сөзидин, тирилиш вақтида бизниң бир-биримизни тонуялайдиғанлиғимиз рошән көрүниду. Шуниңдәк, Мәсиһдә болған йәр йүзидә муйәссәр болған барлиқ муһәббәт, қериндашлиқ вә достлуқ (ғожайин-қуллуқ мунасивитидә әмәс!) риштилиримиз вә мунасивәтлиримиз шу бақий дунияда үзлүксиз давамлаштурулиду (пәқәтла әр-аяллиқ мунасивити шу вақитта болмайду («Мат.» 22:30)).

«Қуллуқ» үстидә

Оқурмәнләр хәт үстидә ойлинишлири ичидә бәлким қуллуқ түзүмниң һәқ-наһәқлиги тоғрилиқ бәзи ойларда болғандур, шуңа мунасивәтлик болған бу иш үстидә умумән сәл тохтилимиз.

Биринчидин, Тәвратни оқуғанлар билгинидәк, Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанун астида йол қоюлған, Йәһудийлар арисидики қуллуқ түзүми һәр қандақ башқа әл ичидики түзүмгә пүтүнләй охшимайтти. Муса пәйғәмбәргә тапшурулған қанун астида

иктисадий қийинчилик түпәйлидин бир Йәһудий жутдишиға қул болушқа өзини сетиватқән болса қуллуқ муһлити йәттә жилдин артуқ болмайтти. Бу мөһләт тошқанда у халиса ғожайиндин әркин болатти («Қан.» 15:12-18). Башқа әлдин болған қуллири болса хизмәт һоқуқлири еник бекитилгән еди; улар харлиққа учралған болса һөрлүккә чиқиш һоқуқи бар еди (мәсилән, «Мис.» 21:26-27ни көрүң). Исраил ичидики һәр бир киши, мәйли қул болсун һөр болсун һәр йәттинчи күни (шәнбә, «шаббат күни»)дә дәм алатти.

Рим қанун түзүми астида қулларниң әһвали пүтүнләй башқичә еди. Қанун бойичә қулларниң шәхсий һоқуқлири йоқ дегидәк еди. Ғожайинлири уларни һәртүрлүк җисманий яки роһий хорлуққа учратсиму қанундики һеч қандақ җаза буйрулмайтти. Дунийдики барлиқ қуллуқ түзүмләр мошуниңдәк болуп кәлгән. Тарихтин билимизки, Рим түзүми астида яшаватқан бәзи қуллар иллиқ муамилини көргән, һәтта хизмәт қилған аилиниң бир әзасиға айланғанлар бар еди. Лекин көпинчиси үчүн турмушини қара басқан харлиқ дегили болатти. Рим империйәсидә чоң шәһәрләрдә қулларниң сани бәлким аһалиниң 50 пирсәнтини егиләйтти! Рим астидики бир қул үчүн һеч қандақ «дәм елиш күни» болмайтти — у (әр болсун қиз болсун) пәқәт ғожайининиң халиғанчә ишлитидиған мүлкидин бири еди, халас.

Әндиликтә Рәб Әйса һәммә гунакар адәмни илкидә тутуватқан әң чоң қуллуқни, йәни гунаниң қуллуғини көрсәтти. «**Гуна садир қилған киши гунаниң қулидур**» («Юһ.» 8:31-36). Әлвәттә, У Пәләстиндә туруватқан Йәһудийларға тәлимни җакалиғини билән инсанлар арисидики қуллуқ тоғрилиқ аз сөзләйтти.

Әнди кейин Рим империйәсиниң һәр қайси җайлирида хуш хәвәрни җакалиған Мәсиһниң расуллири у тоғрилиқ немә дәйду?

Инҗилдин расулларниң язмилирини оқуғанлар шуни көрәләйдуки, уларниң муһим көзлигини адәмләрниң гунаниң қуллуғидин азат болуп Худаниң падишалиғиға киришидин ибарәт. Мәсилән, «Рим.» 6:16-22ни көрүң. Әнди бизму буниңға охшаш хуласигә келишимизгә тоғра келидуки, гунадин азат болуп Худаниң мәңгүлүк падишалиғиға кириш болса, адәмниң һөкүмранлиғидин «азат болуп», гунаниң қуллуғи астида әсир болуштин чәксиз дәриҗидә муһимдур. Ундақ «әркинлик» әмәлийәттә һеч қандақ әркинлик әмәс. Мана шу сәвәптин расуллар мәлум адәмниң башқа бирәвға қул болушиниң һәқлиқ-һәқисизлигигә беваситә нәзәр салмайду.

Амма шуниңға диққәт қилишимиз тегишликки, расул Павлус бузуқ инсанларниң қилмишлирини хатирилигәндә «қуллуққа булаш»ни еғир гуна дәп бекитиду («1Тим.» 1:10). Рим империйәсидә бәзи адәмләр қәриздин қутулуш үчүн өзлирини қуллуққа сатсиму, қулларниң көпинчиси әслидә уруш әсирлири яки «қуллуққа буланғанлар» еди. Бүгүнки барлиқ қуллуқ түзүмлириниң һәммиси (мәсилән, һазирдики бәзи Әрәб дөләтләрдә) шу йол билән мәвҗут болуп шу сөз билән гунаға бекитилгәндур.

Етиқатчиларниң қуллуқниң һәқлиқ-һәқсизлигигә қандақ қариши керәклиги әмәлийәттә чоң бир мәсилә, йәни һөкүмәтлиригә, уларниң қанунлириға вә умумән ейтқанда барлиқ һоқуқдарларға қайси позитсийәни бағлиши керәк, дегән мәсилиниң бир қисмидур. Бу тоғрилиқ оқурмәнләрниң диққитини «римлиқларға»дики «қошумчә

сөз»имиз (13-бап үстидики сөз)гә қаритимиз. Шу сөздин мошу йәрдә азрақ нәқил кәлтүримиз: —

«Инсанийәт гунаға тейилип петип қалғанлиғи түпәйлидин, (Худаниң нижатиға егә болғичә) гунаға нисбәтән тизгинлиниши керәк болғачқа, Худа бу ишниң бир қисмини һөкүмәт-һакимийәтләр арқилиқ орунлайду: — «**һәммә адәм өзлирини идарә қилғучи һоқуқ егилиригә бойсунсун. Чүнки Худа тиклимигән һөкүмәт болмас; һөкүмәтләрниң һәммиси Худаниң әмри билән болғандур**» («Рим.» 13:1).

Қуллуқ түзүми Рим қанунининиң бир қисми болғачқа, бу қанун астида қул болған етиқатчиларниң әркинлигини қолға кәлтүрүш үчүн қурал көтирип инқилаб қилиш тоғра әмәс еди. «Юһ.» 18:36дә хатириләнгән, Рәб Әйсаниң төвәндики сөзлиригә қарайли: —

«**Мениң падишалиғим бу дунияға тәвә әмәстур. Әгәр бу дунияға тәвә болған болса, хизмәтчилирим Мениң Йәһудийларға тапшурулмаслиғим үчүн җәң қиливатқан болатти. Һалбуки, Мениң падишалиғим бу йәргә тәвә әмәстур**».

Шуниң билән әксичә етиқатчилар хизмитидики сәмимийлиги вә ишәшлиги арқилиқ Худаниң һәқиқәтлиги вә муһәббитини өз ғоҗайинлириға көрситишкә тоғра келәтти. Инҗилда, ғоҗайинларму өз қуллириға инсан қатарида қарап адил муамилә қилиши керәк, дәп җекиләнгән («Әф.» 6:9, «Кол.» 4:1). Рим җәмийитидә Инҗилниң тәсири кеңәйгәнсери қуллуқ түзүмниң йоқап кәткәнлиги тарихтики бир рошән пакиттур. Бу иш пүтүнләй инқилабсиз болған; инқилабларниң адәттә мәлум мустәбит түзүмни башқа бир мустәбит түзүм билән алмаштуруштин башқа нәтиҗиси болмайду.

Әнглийәдики «санаәт инқилаби» миладийә 1750-жили башланғандин кейин, завутлардики көп ишчилар ғоҗайинлири тәрипидин рәһимсиз харлиқ вә експилататсийигә учриған. Шараитлар «инқилаб қилиш»қа пишип қалған еди. Дәрвәқә, Франсийәдә Әнглийәдикигә охшаш шараит астида инқилаб партлиди, шуниң билән Франсийәниң кейинки онинчи жилида, һакиммутләқ Наполеон мәйданға чиқип дөләт тәртивини әслигә кәлтүргичә, қанлар кочиларда дәриядәк аққан еди. Әнглийәдә болса Вәслий вә Витфилд дегән икки адәм Муқәддәс Роһниң зор тәстиқлиши ичидә Худаниң нижатини күчлүк җакалашқа башлиди. Миңлиған һәр хил «тәбиқә»дики кишиләр товва қилип ойғитилди. Җамаәттә завут егилири өз ишчилири билән яндаш олтаратти; улар шуниң билән өзлири билән охшаш бир зиминда яшаватқан инсанларға салған харлиқниң немә екәнлигини чүшинип йетип, униңдин товва қилип ишчилириға болған муамилиси өзгирип, шуниң билән Әнглийә инқилаб қирғинчилиғидин қутулған.

Өзгәргән кишиләр өзгәртилгән җәмийәтләрни һасил қилиду. Башқа йоллар билән җәмийәтни өзгәртиш мүмкин әмәс. Инқилаб яки ноқул йеңи, қаттиқ қанунлар инсан тәбиитини өзгәртәлмәйду; бәлким 20 жил ичидә кона илләтләр әслидики шәкилдә болмисиму, башқа бир шәкилдә қайтидин пәйда болиду.

17-әсирниң оттурисидин бери ғәриптики дөләтләрдин Испанийә, Португалийә, Голландийә, Әнглийә вә Америка өзлириниң Африқидики мустәмликә дөләтлиридин қулларни тутуп башқа мустәмлик дөләтлиригә апирип әмгәккә селишқа башлиған.

Әнглийәдә Вилям Вилберфорс исимлиқ бир адәм Инҗилдин бу ишниң дәл Павлус ейтқан «қуллуққа булаш» дегән гунаниң өзи екәнлигини билип йетип, униңдин қәтъий товва қилиш керәк дәп тәлим беришкә башлиди. Жигирмә жил у шундақ күрәш қилип Әнглийә һөкүмитини ишәндүргән (миладийә 1807-жили). Шуниң билән Әнглийә һөкүмити қуллуқ түзүмни барлиқ мустәмлигилиридә қанунсиз дәп бекиткән. Аста-аста Голландийә, Америка, андин Испанийә вә Португалийә хиҗаләткә қалдурулуп Әнглийәни үлгә қилип қуллуқ түзүмни бекар қилған. Бүгүнки күндә бәзи әрәб әллири вә шималий Африқидики бир қисим дөләтләрдә қуллуқ түзүми йәнила мәвҗут.

Қуллар вә ғоҗайинларниң жүрүш-турушлири қандақ болуши керәклигини билиш үчүн төвәндә көрситилгән, расулларниң хәтлиридики айәтләрни көрүң. Демисәкму, бу айәтләрдики җекиләшләр һәр қандақ хизмәттикиләргә, йәни шәхсләргә яллинип ишләватқанлар болсун яки дөләт мәмурлири болсун уларға охшашла қаритилған; шундақла қул ғоҗайинлириға қаритилған бу сөзләр түрлүк адәм яллиғучиларғиму охшашла қаритилиду: —

«1Кор.» 7:20-24, «Әф.» 6:5-9, «Фил.» 2:7, «Кол.» 3:10-11, 3:22-4:1, «1Тим.» 6:1-2, «Тит.» 2:9-10, «1Пет.» 3:13-21.